

The Developing of Writing Abilities in the Trainings with the teachers
Dezvoltarea abilităților de scriere în trainingurile cu profesorii

Tatiana CARTALEANU, Olga COSOVAN
 Pro Didactica, Chișinău

Abstract

The generation of a coherent written text is an operational objective of first importance in the *Reading and Writing for Critical Thinking* trainings for teachers from different institutions, organized by the Educational Center *Pro Didactica*. The training's projecting pursues the evolution from the personal to the public writing. At the level of *evocation*, the valuation and use of the personal experience creates opportunities for the personal writing. The text generated at this level becomes pretext for the writing at the level of *sense realizing*. Within this conception the *reflection* is oriented towards editing the own text and bringing it to the level of a publishable text. The combination of three interactive techniques in *evocation - sense realizing - reflection* facilitates the transition from the personal writing to the public one. In order to raise the efficiency of the activity, optimal conditions are created for the reading of the written text and for the discussions after each stage.

În trainingurile de *Lectură și scriere pentru dezvoltarea gândirii critice*, organizate de Centrul Educațional *Pro Didactica* pentru profesorii de diferite discipline, din diverse instituții preuniversitare și universitare, producerea unui text scris coerent apare ca un obiectiv operațional de primă importanță. Trainingurile cu adulții, în raport cu aceleași activități într-un mediu de elevi sau studenți, prezintă dificultăți nu atât la momente de acumulare a ideilor sau discuții, cât la activități de scriere și, mai ales, de lectură a celor scrise. De aceea se respectă câteva reguli elementare:

- ✓ are dreptul să citească oricine dorește;
- ✓ nimeni nu poate fi obligat să citească;
- ✓ se acceptă doar lectura textelor scrise, nu improvizațiile orale;
- ✓ lucrarea produsă ad-hoc și propusă colegilor nu trebuie neapărat să aibă aspect definitiv;
- ✓ nu se corectează greșelile "la auz".

Necesitatea de a produce un text coerent de multe ori se confruntă cu stereotipul compozițiilor școlare. Pentru a se renunța la aceste modele considerate universal acceptabile, urmărim, în proiectarea trainingului, evoluția de la scrierea personală la cea publică. Descătușarea scrierii personale se subordonează unei consecutivități logice de aplicare a tehnicilor de scriere în legătură cu o problemă de maximă relevanță pentru cursant. Subiectele propuse nu trebuie să reia formulele "răsuflăte" ale evaluărilor școlare, nici să se axeze pe teme actuale din mass-media, nici să mizeze pe cunoașterea unor texte literare, în cazul când cursanții nu sunt profesori de limbă și literatură. Pentru motivarea persoanelor înscrise la training, alegem chestiuni apropiate de activitatea lor cotidiană, edificând textul pe care îl vor produce pe experiența proprie a autorilor.

Inventarul tehnicilor de scriere este destul de amplu și structurarea unui training din elemente coerente asigură atingerea obiectivului "*producerea unui text publicabil*". Combinarea a trei tehnici interactive pentru *evocare – realizare a sensului – reflecție* facilitează tranziția de la scrierea personală la cea publică.

Deoarece trainingul este proiectat pentru 24-30 de ore, rezervăm pentru o serie de activități între 4 și 6 ore (timp suficient pentru producerea textelor, lectura lor, discutarea textelor citite și debriefarea procesului de scriere). Crearea oportunităților de scriere personală se axează pe valorificarea experienței proprii, la etapa de evocare. Textul scris la această etapă devine pretext pentru scriere la etapa realizării sensului.

Tehnica de evocare	Tehnica de realizare a sensului	Tehnica de reflecție
Pagina de jurnal	Maratonul de scriere	Manuscrisul pierdut
Scrierea liberă	Cubul	Revizuirea circulară
Reacția cititorului	Agenda cu notițe paralele	Agenda în trei părți

Pagina de jurnal, ca tehnică prin care se solicită impresii și sentimente, reacții personale în legătură cu un subiect luat în discuție, este eficientă pentru stadiile inițiale ale trainingului, imediat după formarea grupului.

Pentru aplicarea ei, propunem cursanților să evoce o zi (calendaristic definită, ca dată sau an) ori o experiență relevantă (un caz de succes, de eșec). Se acordă timp pentru scriere (7-10 minute). Scrierea pentru *pagina de jurnal* poate fi liberă (*Amintiți-vă de un examen pe care l-ați trecut cu ușurință; evocați o zi din anul trecut – cea mai fericită; relați despre felul cum ați petrecut un revelion - oricare*) sau ghidată de un set de întrebări (*Amintiți-vă de un examen pe care l-ați trecut cu ușurință: Când și unde s-a desfășurat? Ce emoții ați avut în preajma examenului? Cum v-ați comportat? Cum s-a comportat examinatorul? Care a fost reacția colegilor? Care a fost reacția dvs.? Ce ați simțit ulterior? Ce simțiți acum?*).

Lectura textelor produse și constituie evocarea colectivă a unor situații, deoarece sarcina a fost comună și a scos în relief diferite aspecte ale problemei, personalizându-le. Realizarea sensului se va face prin aplicarea tehnicii *maratonul de scriere*.

Maratonul de scriere se va constitui din 3 etape, cursanții prezentând pe rând, la persoana I, o situație clar definită, cu respectarea parametrilor dați, în rol de:

- ✓ elev care susține un examen decisiv;
- ✓ profesor care examinează;
- ✓ asistent extern la un examen.

Înainte de a purcede la elaborarea primului text, se reperează niște momente-suport, apoi se acordă timp pentru scriere (10-15 minute), după care sunt citite textele produse. La încheierea lecturii, când tuturor doritorilor li s-a oferit ocazia să

citească, se schimbă perspectiva sau/și parametrii. Activitatea se reia în aceeași cheie, căci elaborarea textului propriu-zis a și constituit realizarea sensului – scrierea despre un examen.

După ce se desfășoară și a treia tranșă de lectură, se aplică (fără avertizare prealabilă) tehnica *manuscrisului pierdut*. Pentru moment, cursanților li se retrag lucrările și ei sunt rugați să re-creeze un text de sinteză, în problema discutată. Oricine e liber să dezvolte idei lansate de colegi, să facă uz de experiența colegilor sau să revină la experiența proprie. Pentru scriere se vor afecta 10-15 minute. După aceea, se citesc lucrările produse și cursanții își primesc manuscrisele pierdute. Se acordă timp pentru confruntarea tuturor textelor și formularea unor aprecieri ale procesului de scriere. În majoritatea cazurilor, anume această lucrare definitivată – o sinteză a celor patru fragmente scrise anterior – este considerată de cursant cea mai reușită. Dar mai important decât calitatea textului este faptul de a-l fi făcut să se convingă că poate produce, în pași de scriere ghidată, o lucrare publicabilă. O altă activitate se va edifica pe succesiunea de tehnici *Scrierea liberă – Cubul – Revizuirea circulară*.

Scrierea liberă este o tehnică elementară de declanșare a creativității, de formare a abilității de a-și ordona gândurile și de a-și dirija imaginația. Cursantului i se propune să scrie versus un citat din literatura de specialitate, un aforism, un proverb, un enunț etc. orice asociații și gânduri îi vin în minte, fără a se opri din scris și fără a discuta cu cineva subiectul pe parcursul timpului alocat. Ceea ce se produce la această etapă nu trebuie să aibă, neapărat, formă de text definitivat. Lucrările rezultate din *scrierea liberă* vor servi ca suport pentru elaborarea altor lucrări. Scrierea durează 3-5 minute, încheindu-se înainte ca profesorii să poată spune că nu mai au nici o idee. Sunt citite cele scrise și se comentează, în plen, lanțurile asociative care s-au eșalonat pornind de la enunțul propus.

Aplicăm *scrierea liberă* pentru evocare în cazurile când intenționăm să se dea frâu liber gândirii asociative. (Aceeași tehnică se aplică la etapa reflecției pentru a-i ajuta pe cursanți să conștientizeze impactul pe care l-a avut asupra lor textul citit sau subiectul discutat). Bunăoară, alegând ca temă generală a sesiunii *Comunicarea didactică*, pentru *scrierea liberă* vom propune proverbul *Cine vorbește seamănă, cine ascultă culege*.

În continuare, problema comunicării didactice va fi examinată în cheia *Cubului* - o tehnică de cercetare, de organizare a cunoștințelor privind un subiect. Este recomandată pentru scriere, dar, odată asimilată, se pretează și comunicării orale, atunci când intenționăm să examinăm exhaustiv o problemă.

Cubul ca obiect are, firește, 6 fețe, pe care sînt scrise - cu indicarea ordinii - verbele ce numesc operațiile de gândire, și anume: *Describe/ deținește -Compară - Asociază - Analizează - Aplică - Argumentează (pro sau contra)*. Cursanților, după lectura celor scrise la etapa evocării și după consumarea discuției, li se acordă timp pentru scris; limitele temporale nu vor depăși 15-20 de minute. Este o ocazie unică de a asimila tehnica elaborării eseului structurat (prin consecutivitatea operațiilor de gândire), aplicabilă pentru orice temă. Deoarece nu vom recurge la lectura în plen a eseurilor structurate în baza cubului, creăm oportunitatea îmbunătățirii calitative a lucrărilor prin tehnica *revizuirii circulare*.

Revizuirea circulară este o tehnică prin care se dezvoltă abilitățile de redactare a textului brut și de perfecționare a lui. Tehnica revizuirii circulare, care se va practica doar în auditoriu, este următoarea:

- ✓ Se vor forma echipe eterogene dintr-un număr egal de participanți (4-6 persoane).
- ✓ Se vor explica pașii de urmat la revizuirea circulară a textului:

1. Fiecare lucrare se prezintă scrisă lizibil pe o foaie detașată.
2. La fiecare lucrare se atașează o foaie cu clamă sau una în clip-board.
3. Lucrările circulă într-un sens (în sens orar).
4. La prima mișcare, fiecare persoană primește lucrarea vecinului din dreapta, o citește și, fără a folosi pe text semne de redactare, scrie pe foaia anexată sugestii și observații pentru ameliorarea lucrării. După aceasta, foaia se îndoaie în așa fel ca următorul cititor să nu fie influențat de aprecierea cititorului precedent.
5. Procedura se repetă până când lucrarea și anexa ajung la autor.
6. Autorul are timp pentru a citi sugestiile și observațiile, a reveni asupra textului și a prezenta lucrarea în redacție finală.

Atunci când se intenționează scrierea în bază de text literar, o variantă de proiectare a trainingului vizează tehnicile *Reacția cititorului – Agenda cu notițe paralele – Agenda în trei părți*.

Pentru *reacția cititorului* propunem un text (de dorit nu prea cunoscut cursanților) la prima lectură și cursanții sunt rugați să noteze imediat după încheierea lecturii un enunț în care să-și exprime reacția imediată. Se citesc cele scrise și se discută. un alt text, considerat de traineri ca având tangențe tematice sau de mesaj cu primul, se oferă acum pentru realizarea sensului.

Agenda cu notițe paralele: în procesul lecturii textului indicat, cursantul este rugat să selecteze un fragment care îl inspiră la meditații, îi trezește asociații sau pe care vrea să-l comenteze. Raportată la textul științific, tehnica se va axa pe selectarea unor citate importante sau interesante pentru fiecare; de cele mai multe ori sunt selectate segmente diferite; coincidențele sunt minime. La expirarea timpului rezervat pentru lectură și comentariu (în funcție de volumul textului, 20-30 de minute), cursanții citesc mai întâi fragmentele selectate, pentru ca ulterior comentariile să fie citite în ordinea apariției fragmentelor în text.

Pentru etapa de reflecție vom aplica *Agenda în trei părți*, complementară *agendei cu notițe paralele*, căreia i se adaugă o ultimă rubrică, rezervată corespondenței cu un coleg. Lucrarea prin care s-a urmărit *realizarea sensului* este acum citită de unul sau mai mulți colegi, care scriu în rubrica a treia *comentarii la comentarii*, opinii proprii, sugestii etc. Impactul aplicării acestei tehnici este de obicei dorința cursanților de a citi lucrările tuturor colegilor și de a reveni, după aceea, la propriile comentarii.

Această serie de tehnici este foarte eficientă și pentru lectura și analiza în profunzime a unui text științific. Concepută astfel, poate viza probleme detașate de literatură. Formarea stilului intelectual personal este un obiectiv al curriculumului de liceu, dar dezvoltarea lui este urmărită și prin obiectivele operaționale ale activităților instructive cu adulții, profesori-cursanți la *Centrul Educațional Pro Didactica* din Chișinău.